

РОЗДІЛ 4
ХРИСТИЯНСЬКІ ЦІННОСТІ:
ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ ТА СУЧАСНИЙ ДОСВІД

КОНФЛІКТ ХРИСТИЯНСЬКИХ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТИРІВ І
ДЕРЖАВИ:СУЧАСНІ РЕАЛІЇ

Людмила СІДАК

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Будь-який феномен повинен мати свою причину. Активність особистості (принаймні, якщо не йдеться про позасвідомі рефлекторні дії) визначається опосередкованою мотивацією (наприклад, наказ, сугестія) або самомотивацією. Під терміном «самотивація» тут слід розуміти духовні і душевні процеси, які є проявом свободи особистості. Зрозуміло, що будь-яка мотивація первинним джерелом має прояв свободи особистості. Нерідко мотивацію можна спостерігати як комплекси певних проявів свободи, які формуються завдяки попередньому досвіду особистості, або засвоюються у процесі соціалізації, входженні у культурний простір тощо. Такими мотивами слід вважати ціннісні орієнтири, які являють собою усталені комплекси феноменів відчуття цінності, що стереотипно взаємодіють з волею та позасвідомими інтенціями любові.

Християнство характеризується неподільною системою ціннісних та світоглядних орієнтирів, які можна розглядати як мораль, догмати та містичний досвід. «Ці три елементи так... органічно пов'язані між собою, що не можна торкнутися одного, щоб не зачепити й двох інших» [2]. Тобто істинне християнське містичне життя досягається у процесі морального розвитку особистості, а віра у догмати, їх сповідування є запорукою виконання заповідей (моральний саморозвиток) і особистісного безпосереднього досвіду спілкування з Богом (наближення до повноти буття), пізнання його, яке й можна визнати головною метою людського буття, Царством Божим. Відповідно, порушення моральних норм (заповідей) сприймається не лише як прояв моральної ницості, а і як неправильне сповідання християнської віри і причина деградації особистості. Так і форсування або навпаки недооцінка містичної сторони життя тягне за собою деградацію особистості, віддалення її від повноти буття, яка проявиться у моральній ницості, розладі соціальних відносин тощо.

Слід ще раз наголосити, що містичну, догматичну і моральну складові мотивації активності можна розглядати виключно у площині духовного життя християнина, тобто як метод його пізнання. Насправді вони неподільно злиті в єдиних феноменах духовного життя і в єдиних ціннісних орієнтирах. Наприклад, покаянню одночасно притаманні догматична (значення покаяння для спасіння душі закріплено в догматі: «Кому гріхи простите, простяться їм, а кому затримаєте, то затримаються!» [1; Іоанна 20, 23]), етична (самозасудження, усвідомлення ницості вичинка тощо) та містична (прощення, звільнення від наслідків гріха, звільнення від відповідальності в таїнстві) складові. Або хрещення – момент містичний (прийняття дарів Святого Духа), але має і моральну складову.

Але містична складова цієї тріади корелюється з метою життя особистості, а тому для християнина посідає головне місце як мотиватор. При цьому мораль і догмати, які сповідує особистість, мають підпорядкований характер і відіграють роль інструментів, засобів досягнення Царства Божого. Відтак, мораль без містики втрачає будь-яку цінність. Для християнина добрі вчинки без сподівання, надії на містичну участь у житті Бога, без богопізнання нічого не варті. Інакше кажучи, будь-яка норма, моральна чи правова, якщо вона перешкоджає містичній участі у житті Церкви, стає антинормою.

«Святим Духом всяка душа живиться» [4] – це містичний момент. Ніхто не може прийти до Бога, наблизитися до Божественної повноти буття сам по собі, власними інтенціями, якщо Бог не відкриє Сам Себе, не втілиться. А це відбувається насамперед у таїнствах Церкви. Тому перешкоджання участі у таїнствах Церкви, будь-яке обмеження

можливості реалізації втіленої у догматах Божої волі – це загроза безсмертю, загроза онтологічного знищення і буде сприймається християнами як гоніння. Саме так це сприймалося свого часу святими апостолами, які визнавали владу іудейських первосвящеників, але виконати їх заборону на проповідь Євангелія не могли, бо «Бога слід слухатися більше, аніж людей» [Діяння; 5, 29]. Саме так це сприймалося під час обмежень, заборон, дискримінації християн комуністичною владою. І саме так це сприймається сьогодні не залежно від того, який привід і яка природа норм, що заборонятимуть здійснення таїнств Церкви.

Подібна заборона чи обмеження стала причиною сучасного конфлікту християнина і держави. Як сто років тому миряни та священики не могли виконати кримінальну заборону на участь і здійсненні таїнств і свідомо наражали себе на смертельну небезпеку, так і сьогодні будь-яку заборону на участь у таїнствах Церкви християни виконати не зможуть. Така участь – це необхідна умова спасіння душі, а це є головною і практично єдиною метою життя особистості. Наприклад, якщо у зв'язку з карантинном священик не зможе сповідати, соборувати та причащати Святих таїнств хворого, то його вічне життя опиняється під загрозою. І цінність спасіння незрівнянно вища за цінність здоров'я і тимчасового життя, навіть здоров'я соціуму.

Формально право кожного громадянина на участь у релігійному житті будь-якої конфесії гарантується у більшості країн світу. Так, гарантоване Конституцією України право на свободу світогляду та віросповідання може бути реалізоване, зокрема, у формі проведення богослужінь, релігійних обрядів [3]. А оскільки містичне єднання з Богом, об'єднання буття людської особистості з божественним буттям можливе виключно як містичний акт дії Божої Благодаті, як відповідь на прагнення людини, то адміністративне обмеження цього права сприймається християнином як обмеження своїх гарантованих Конституцією, законами та міжнародними правовими нормами прав. Відтак конфлікт між особистістю і владою закономірно перейде у площину правовідносин. І тут можливі два варіанти розвитку подій: або перебіг конфлікту буде відбуватися в межах правового діалогу, або перейде у формат правового закріплення гоніння на Церкву, принаймні так це буде сприйматися християнами.

Отже, ціннісні орієнтири як мотиватори активності особистості християнина мають містичну, догматичну і моральну складові. Але містична складова цієї тріади корелюється зсensem життя особистості, а тому для християнина вона є головним мотиватором, й моральні норми і догмати мають підпорядковане й інструментальне значення. Тому будь-яка норма, моральна чи правова, якщо вона перешкоджає участі у житті Церкви, сприймається християнином як антинорма. Відтак, будь-який адміністративний захід або акт законотворчості, який не враховує ціннісні орієнтири християнства, створює підстави для виникнення соціального конфлікту, який у кращому випадку залишиться у межах правового діалогу. Але він може сприйматися і як гоніння на Церкву, і тоді потенційно може перейти у фазу нехай пасивного, але спротиву християн проти держави. У будь-якому випадку це стане додатковою загрозою єдності українського суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Біблія.
2. Новоселов М.А. Догмат и мистика в православии, католичестве и протестантстве. URL: https://azbyka.ru/otechnik/Mihail_Novoselov/dogmat-ehnika-i-mistika-v-sostave-khristianskogo-verouchenija/#sel=25:4,25:4;27:12,28:6. (дата звернення: 27.04.2020).
3. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини п'ятої статті 21 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» (справа про завчасне сповіщення про проведення публічних богослужінь, релігійних обрядів, церемоній та процесій) від 08.09.2016. Справа № 1-13/2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-16> (дата звернення 29.04.2020).
4. Чин Утрени, Степенна 4-го гласа.